

lih desetletjih razvil skoraj v samostojno znanstveno disciplino z močnim interdisciplinarnim značajem in je danes na evropskem kontinentu dobesedno v razcvetu. Knjiga je tudi svojevrsten poklon slovenski prestolnici, mestu, kjer je Trubar skoval knjižno slovenščino, Prešeren pisal verze, kjer je prvič zavihrala slovenska narodna zastava ter kjer sta bili razglašeni Država SHS ter samostojna Slovenija.

dr. Aleš Šafarič

Vesela Goriška: zbornik o ljubiteljski kulturi.

Nova Gorica: Zveza kulturnih društev, 2019, 175 strani.

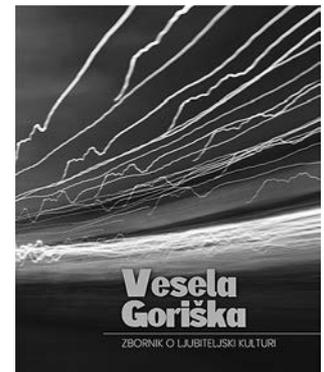
Zbornik o ljubiteljski kulturi Vesela Goriška je izdala Zveza kulturnih društev Nova Gorica. Pri njegovem nastajanju je od priprave zasnove do izdaje in predstavitve sodeloval tudi Pokrajinski arhiv v Novi Gorici.

V zborniku sta predstavljena delovanje in pomen Zveze kulturnih društev oziroma njenih predhodnikov za ljubiteljsko ustvarjanje na Goriškem. Sestavljen je iz petih vsebinskih sklopov. Uvodni članek z naslovom *Stoletje društvenih dejavnosti na Goriškem* izpod peresa dr. Branka Marušiča govori o kulturno-prosvetnih društvih v zgodovinsko in narodnostno mešani deželi Goriški od srede 19. stoletja do leta 1947. Avtor predstavi društveno življenje s poudarkom na čitalnicah z začetka tega obdobja in na času od leta 1915 do leta 1947, ki je vse do danes ohranilo trdne ustvarjalne osnove in vsebinsko usmerjenost. Tega niso mogli nikdar zamajati ali celo uničiti številni in različni družbenopolitični viharji, v katere je bila Goriška vpletena v minulem poldrugem stoletju.

Osrednji del zbornika je posvečen Zvezi kulturnih društev Nova Gorica oziroma njenim predhodnicam. Študijo o začetkih zveze z naslovom *Ljudska prosveta in kultura na poti občinske povezave* je napisal Jurij Rosa. V času od leta 1947 do vključno leta 1962 je bila ljubiteljska kultura organizirana in povezana na ravni goriškega okraja. Njegovo območje je zaobjelo neko zaokroženo celoto, ki jo opredelimo kot Goriško. Zato je prvi del študije posvečen tudi kratki predstavitvi okrajne zveze in njene dejavnosti. V novogoriškem pokrajinskem arhivu je ohranjen arhivski fond goriške okrajne zveze Svobod in prosvetnih društev iz časa 1947–1963. Iz raziskanega gradiva se je pokazalo, da lahko za pravo predhodnico današnje zveze štejemo letnico 1956, ki je uradna časovna iztočnica za obstoj Sveta Svobod in prosvetnih društev občine Nova Gorica, krovne organizacije ali zveze.

Pomemben prispevek pri odkrivanju prvih let občinske zveze pomenijo tudi dokumenti iz fonda Zveze kulturnih organizacij Slovenije, ki ga hrani Arhiv Republike Slovenije, ter časopisna poročila iz Primorskih novic, takrat edinem vestniku dogajanj na Goriškem znotraj meja Slovenije. Decembra 1962 je prišlo do ukinitve okrajev, močnejšo vlogo pri graditvi politične in upravne ureditve so pridobivale občine. Temu je sledila tudi občinska zveza kulturno-prosvetnih organizacij, ki je po večji spremembi upravnih območij postala temeljna in edina povezovalna organizacija ljubiteljske kulturne dejavnosti na Goriškem. Pot do uveljavitve občinske zveze je bila precej težka, spremljalo jo je pomanjkanje kadrov, sredstev in prostorov.

Leta 1964 je bila s preimenovanjem Sveta Svobod in prosvetnih društev občine Nova Gorica ustanovljena Zveza kulturno-prosvetnih organizacij (ZKPO) občine Nova Gorica. Obdobje delovanja ZKPO med leti 1964 in 1977 je predstavila Ivanka Uršič. Zveza je postala pomemben dejavnik kulturne politike tako v mestu kot v krajevnih skupnostih. Tudi v tem obdobju se je srečevala s pomanjkanjem prostorov, kadrov in finančnih sredstev; opustila je lastno prireditveno dejavnost ter sprejela vlogo povezovalca in svetovalca prosvetnih društev in

skupin. Osredotočila se je na amatersko kulturno-umetniško in prireditveno dejavnost. Najbolj razvita in organizirana je bila glasbena dejavnost, uspehe pa je zveza nizala tudi na likovno-razstavnem področju.

Z namenom, da bi kulturo približali delovnemu človeku, se je zveza povezala s Temeljno kulturno skupnostjo Nova Gorica v t. i. kulturni akciji: skupne akcije v glasbeni, gledališki in likovni dejavnosti.

Na področju prireditvene dejavnosti je ZKPO Nova Gorica organizirala gledališke, koncertne in filmske abonmaje. Koncertni abonma je prvič razpisala leta 1974. Prizadevanja so bila v smeri vzpostaviti čim boljše sodelovanje z zamejstvom in uresničiti želje po enotnem slovenskem kulturnem prostoru. ZKPO in Slovenska prosvetna zveza (SPZ) sta pripravili usklajene programe za kulturno življenje v obeh mestih in v slovenskem zaledju.

O dogajanju v zvezi med letoma 1977 in 2000 je pisala Jasna Fornazarič, ki je črpala iz bogatega arhivskega gradiva ZKO Nova Gorica, katerega obsežni del je za oddajo v PANG skrbno pripravil Boleslav Simoniti, dolgoletni uslužbenec zveze. Med letoma 1977 in 2000 je prišlo v zvezi do precejšnjih organizacijskih sprememb: od sprejetja dveh novih statotov, pa do spremembe organizacije in financiranja v 90-ih letih ter navsezadnje do spremembe imena v Zvezo kulturnih organizacij (ZKO) Nova Gorica. Povečalo se je število že uveljavljenih oblik kulturnega ljubiteljskega delovanja. Pojavile so se nove skupine, večina v krajevnih skupnostih, redkeje pa v delovnih organizacijah. Veliko sredstev je bilo vloženih v ureditev prostorov za kulturne dejavnosti; tako leta 1980 v Kulturni dom v Novi Gorici, leta 1994 v novo gledališko hišo.

Kljub težavam in krizam je bilo bogato kulturno življenje v občini Nova Gorica in novonastalih občinah ob koncu drugega tisočletja prav odsev zavzetosti zveze in njenih članov po napredku na področju, ki je pomembno za razvoj ne le posameznika, ampak tudi skupnosti in naroda.

Zvezo kulturnih društev Nova Gorica (ZKD) in njeno delovanje danes je predstavila mag. Martina Trampuž. Poudarila je temeljne prelomnice, ki so po letu 2000 vplivale na delovanje ZKD, in sicer ustanovitev Sklada Republike Slovenije za ljubiteljske kulturne dejavnosti leta 1996, ki se je leta 2010 preimenoval v Javni sklad RS za kulturne dejavnosti (JSKD) in izpostave v Novi Gorici. ZKD se je usmerila predvsem v zagotavljanje strokovnih, organizacijskih, prostorskih in finančnih razmer v Mestni občini Nova Gorica in Občini Šempeter-Vrtojba, z letom 2007 pa tudi v Občini Renče-Vogrsko, ki bi omogočile kakovostnejši razvoj društev in ljubiteljske kulture v goriškem prostoru. Druga pomembna prelomnica v delovanju ZKD je bila pridobitev prostorov za potrebe novogoriških društev in lastne potrebe, t. i. Točka ZKD. Tretjo večjo prelomnico v delovanju ZKD pa pomenijo spremembe pri kadrovski strukturi.

Pomemben del zbornika predstavljajo opisi oseb oziroma intervjuji z osebami, ki so zaznamovale delovanje zveze od druge polovice 20. stoletja dalje: Alenka Saksida, Boleslav Simoniti, Klavdij Koloini, Ivan Mignozzi, Danilo Štekar, Sergij Pelhan in Emil Aberšek. Avtorici Metka Sulič in dr. Petra Kolenc sta na papir prelili njihove izkušnje in bogato dediščino, s katerimi so krojili zgodovino ljubiteljske kulture, društev in zveze na Goriškem.

Zadnji del zbornika je pripravila Vlasta Tul. Sestavila je seznam kulturnih društev, delujočih med letoma 1961 in 2019 na območju današnje Upravne enote Nova Gorica po kraju njihovega delovanja. Kot osnovni vir so uporabljene registrske knjige, ki jih za čas od okrog leta 1961 do leta 2007 hrani PANG. Od leta 2008 naprej pristojni organi društvene registre vodijo elektronsko. V seznam društev so zajeta društva, ki se ukvarjajo izključno ali v večji meri s kulturo, kar je razvidno tudi iz njihovega imena. Tu so najpogosteje društva, ki se ljubiteljsko ukvarjajo z likovno, literarno, plesno ali kako drugače izraženo ustvarjalno in poustvarjalno obliko dejavnosti.

Zbornik bogatijo tudi misli vseh 28 trenutno delujočih društev, članov zveze. Kulturno društvo Moški pevski zbor Lipa Ravnica je prispeval naslednje

sporočilo: »Pod mogočno, več kot 700 let staro lipo v Ravnici, se je vedno pelo. Moški pevski zbor LIPA iz Ravnice se s pomočjo ZKD Nova Gorica trudi, da slovenska pesem v Ravnici odmeva tudi danes in se bo razlegala po vasi tudi v prihodnosti.«

Zbornik je posvečen vsem ljubiteljem Goriške kulture nekoč in danes. Poleg vseh avtorjev besedil so v uredniškem odboru sodelovale mag. Darinka Kozinc, Petra Paravan in odgovorna urednica Polona Kante Pavlin. Fotografije današnje Nove Gorice na naslovnici in notranjih straneh med poglavji so delo fotografa in slikarja Jerneja Skrta. Zbornik je oblikovala Nika Zuljan, lektorsko delo pa je opravila Anja Mugerli.

Nastanek zbornika sta strokovno podprla Pokrajinski arhiv v Novi Gorici in ZRC SAZU. K izidu knjige so pripomogli tudi Mestna občina Nova Gorica, Javni sklad RS za kulturne dejavnosti, Zveza kulturnih društev Slovenije in občine Šempeter-Vrtojba, Renče-Vogrsko, Brda, Kanal ob Soči in Miren-Kostanjevica.

Uvodni zahvali mag. Martine Trampuž vsem ustvarjalcem zbornika in besedi glavne urednice Polone Kante Pavlin so v zborniku prispevali svoje misli: Miran Rustja, predsednik ZKD Nova Gorica, mag. Marko Repnik, direktor JSKD, Mija Aleš, predsednica ZKD Slovenije, mag. Jože Osterman, predsednik ZKD Slovenije, in župani občin, ki jih je zveza povezovala v preteklosti in jih povezuje tudi danes.

Naslov zbornika je pomenljiv, saj nosi ime po prireditvi Vesela Goriška, ki je med letoma 1956 in 1961 spodbudila amaterske glasbenike, plesalce, recitatorje in posameznike, željne drugih umetnosti, da so razveseljevali občinstvo. In čeprav je v ljubiteljski kulturi vedno težko, največkrat zaradi pomanjkanja denarja, je prav v ljubiteljstvu ključ do ustvarjalnosti, druženja in veselja do življenja. Gre za prvo tovrstno delo v prostoru, ki pa hkrati odpira tudi nova vprašanja za raziskovanje v prihodnosti, je zborniku na pot napisala urednica zbornika Polona Pavlin Kante.

Ivanka Uršič

**Die Zukunft der Vergangenheit in der Gegenwart:
Archive als Leuchfeuer im Informationszeitalter.
Veröffentlichungen des Instituts für Österreichische
Geschichtsforschung, zvezek 71**

urednica: Elisabeth Schöggel-Ernst.

Dunaj: Böhlau Verlag, 2019, 284 strani.

Leta 2016 se je dunajski Inštitut za avstrijsko zgodovino pisje prvič v svojem dolgoletnem delovanju odločil, da bo tematika njegovega tradicionalnega zborovanja predstavitev dosežkov s področja arhivske znanosti. Logična posledica odločitve je bilo sodelovanje avstrijskih arhivov in strokovnih združenj pri pripravi in izvedbi zborovanja. Svoje moči so združili dunajski mestni in deželni arhiv, Gornjeavstrijski deželni arhiv, Štajerski deželni arhiv in avstrijsko arhivsko društvo. Znanstveni prispevki na zborovanju so bili objavljeni v pričujočem zborniku. Naslov zborovanja in publikacije je »Prihodnost preteklosti v sedanjosti: arhivi kot svetilniki v informacijski dobi«. Naslov temelji na prepletenosti treh časovnih entitet – preteklosti, sedanjosti in prihodnosti – v smislu usmerjenosti današnjega arhivskega strokovnega dela v prihodnost, vendar ob hkratnem upoštevanju pretekle kontinuitete tega dela. Podnaslov »Arhivi kot svetilniki v informacijski dobi« odraža hipotezo, da naj bi bile arhivske ustanove neke vrste »svetilniki, torej orientacijske oznake, in nudile pomoč v dobi preobilja informacij«. Gre torej za vprašanje vloge in pomena arhivov v okviru sodobne informacijske družbe.